

РОЗДІЛ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 34.042.1: 351.74:343.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.1.34>

ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕРЖАВИ ЩОДО ВТРУЧАННЯ У РЕАЛІЗАЦІЮ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ)

Бесага І.В.,
*доктор філософії у галузі права,
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
факультету № 3 ІПФПНП,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-2736-4985
e-mail: animespirit12@ukr.net*

Бесага І.В. Повноваження держави щодо втручання у реалізацію батьківських прав (на прикладі Німеччини).

У статті розглянуто правові механізми встановлення державного опікунства, зокрема повне піклування над дитиною, яке передбачене § 33 Книги VIII Кодексу соціального забезпечення щодо передачі опікунських прав Югентамту. Окрема увага приділяється питанню територіальної юрисдикції служби у справах дітей відповідно до § 86 КСЗ VIII, що залежить від тривалості перебування дитини у прийомній сім'ї. Аналізуються правові наслідки для біологічних батьків у випадку позбавлення їх батьківських прав та їх право на участь у житті дитини згідно з § 1666 Цивільного кодексу Німеччини.

Положення німецького законодавства, а саме Книги VIII КСЗ і ЦК Німеччини, надають державним органам, таким як Югентамт, широкі повноваження щодо вирішення питань, пов'язаних із місцем проживання дітей, їх освітою та медичним забезпеченням. Німецькі служби мають право втручатися у виховання дітей та навіть вилучати дітей з сім'ї без судового рішення, якщо існує загроза для дитини, що суттєво відрізняється від українського законодавства. В Україні втручання органів опіки є крайнім заходом, а захист прав батьків є сильнішим. У Німеччині ж пріоритет надається захисту дитини, навіть якщо це суперечить правам батьків.

Основною метою дослідження було вивчення обсягу повноважень німецької служби у справах дітей у питаннях встановлення опікунства над дитиною, батьки якої позбавлені батьківських прав, та вивчення можливості участі таких батьків у вихованні дітей. Результати аналізу показали, що Югентамт має законне право представляти дитину в усіх аспектах її життя. Німецьке законодавство дозволяє органам опіки ефективно реагувати на потреби дитини, що зокрема включає постійний нагляд за умовами виховання в прийомній сім'ї.

Німецьке законодавство також передбачає можливість збереження контактів між біологічними батьками, навіть якщо їх було позбавлено батьківських прав (якщо це не суперечить інтересам дитини). Судові рішення щодо цього приймаються з урахуванням конкретних обставин кожної справи, що забезпечує баланс між правами батьків та інтересами дитини. Дослідження демонструє, що у Німеччині пріоритет надається захисту добробуту дитини, а не правам батьків, що відображається у широких повноваженнях служб опіки та швидкому втручанні у випадках загрози дитині.

Ключові слова: захист прав дітей, батьківські права, опікунство, державне втручання, система прийомної сім'ї.

Besaha I.V. The authority of the state to intervene in the exercise of parental rights (based on the example of Germany).

The article examines the legal mechanisms for establishing state guardianship, specifically full custody of a child, as provided by § 33 of Book VIII of the Social Code regarding the transfer of guardianship rights to the Jugendamt. Particular attention is given to the issue of territorial jurisdiction of the child welfare service, according to § 86 of Book VIII, which depends on the length of time the child has spent in a foster family. The legal consequences for biological parents in cases of parental rights deprivation, as well as their right to participate in the child's life under § 1666 of the German Civil Code, are analyzed.

Provisions of German law, specifically Book VIII of the Social Code and the German Civil Code, grant state authorities such as the Jugendamt broad powers in matters concerning the residence, education, and medical care of children. German services have the right to intervene in child-rearing and even remove children from the family without a court decision if the child is in danger, which differs significantly from Ukrainian legislation. In Ukraine, state intervention is a last resort, and the protection of parental rights is stronger. In Germany, however, priority is given to the protection of the child, even if it conflicts with parental rights.

The main goal of the study was to explore the scope of the powers of the German child welfare service in matters of establishing custody of a child whose parents have been deprived of their parental rights and to examine the possibility of such parents participating in their child's upbringing. The results of the analysis showed that the Jugendamt has the legal right to represent the child in all aspects of their life. German legislation allows guardianship authorities to respond effectively to the child's needs, including constant monitoring of the conditions in the foster family.

German law also provides for the possibility of maintaining contact between biological parents, even if they have been deprived of parental rights (as long as it does not contradict the child's best interests). Court decisions in such cases are made taking into account the specific circumstances of each case, ensuring a balance between parental rights and the child's best interests. The research demonstrates that in Germany, priority is given to the child's well-being over parental rights, as reflected in the broad powers of guardianship services and prompt intervention in cases where the child is at risk.

Key words: protection of children's rights, parental rights, guardianship, state intervention, foster care system.

Постановка проблеми. Воєнні дії на території України призвели до масової еміграції українських сімей за кордон. За даними Євростату, кількість українців у Німеччині станом на початок вересня 2024 року становила 1,11 млн осіб зі статусом тимчасового захисту [1]. Наші громадяни суттєво відчули на собі культурні відмінності, однак найбільшою проблемою стало незнання законодавства країни місця перебування, що в окремих випадках призвело до суттєвих негативних наслідків. Особливо неочікуваними для багатьох українців виявилися положення німецького законодавства щодо втручання держави у процес виховання дітей. Окремі випадки відкриття судових проваджень стосовно позбавлення батьківських прав громадян України набули широкого розголосу, зокрема в українських медіа.

Не дивлячись на те, що положення Сімейного кодексу України від 10.01.2002 № 2947-III у порівнянні з німецькими Книгою VIII (добробут дітей і молоді) Кодексу соціального забезпечення (надалі також – КСЗ VIII) та Цивільним кодексом (надалі також – ЦК Німеччини) [2; 3; 4] є більш строгими та передбачають ширші можливості держави щодо втручання у реалізацію батьківських прав, німецькі служби у справах дітей і молоді (Югентамт, нім. Jugendamt) мають широкі повноваження щодо вирішення питань про місце проживання дитини, її освіту та медичне забезпечення. Югентамт може ініціювати процедури вилучення дітей з сім'ї без судового рішення у критичних ситуаціях, якщо існує реальна загроза для дитини. Він активно працює з сім'ями, надаючи їм підтримку та допомогу в питаннях виховання дітей. Цей орган також має право втручатися у виховання дітей, контролювати належність виконання батьківських обов'язків, надавати підтримку сім'ям під час криз, призначати опікунів (навіть якщо батьки не позбавлені батьківських прав), а за необхідності – представляти інтереси дитини в суді (§ 27–§ 35 та § 42 КСЗ VIII; § 1666, § 1773–§ 1775 ЦК Німеччини).

Українські органи не мають таких широких повноважень, як німецький Югентамт, і часто приймають рішення на підставі розслідувань, проведених за участю соціальних служб та право-

охоронних органів. У Німеччині захист дитини є пріоритетом навіть перед правами батьків, що дозволяє державним органам діяти на випередження. В Україні захист прав батьків є сильнішим, а втручання органів опіки є крайнім заходом, що може призводити до тривалого перебування дитини в неналежних умовах.

Стан опрацювання проблематики. Дослідження прав дітей, зокрема в системі соціального захисту, є важливою та багатогранною темою в Німеччині. Базова структура цього права регулюється актами, що визначають механізми підтримки та захисту дітей, молоді та сімей, а також їх участь у прийнятті рішень. Основи правового регулювання в цій галузі висвітлюються у працях К. Бернзена (С. Bernzen). Участь сімей у плануванні допомоги розглядається у розвідках Й. Демскі (J. Demski), С. Патрини (S. Patrin), С. Піса (S. Pies) і К. Шраппера (С. Schrapper). Практики догляду за дітьми в прийомних сім'ях розглянуто в М. Діуані (М. Diouani) і Е. Хелмінга (Е. Helming). Е.-М. Гро (Е.-М. Groh) звертає увагу на психологічні аспекти дітей у прийомних сім'ях. Соціально-педагогічні аспекти роботи з дітьми у прийомних родинах розглядають Ф. Фрюштель (F. Früchtel), В. Будде (W. Budde) та Е. Ханчі (Е. Hanchi).

Метою публікації є визначення обсягу повноважень служби у справах дітей у Німеччині щодо встановлення опікунства над дитиною, батьки якої були позбавлені батьківських прав. Окремим питанням піднімається тема участі батьків, які були позбавлені батьківських прав, у вихованні дитини.

Виклад основного матеріалу.

І. Правові аспекти передачі опікунських прав Югентамту. У разі позбавлення осіб їх батьківських прав над дітьми встановлюється опікунство, яке, як правило, здійснюється або призначеним опікуном, або державним органом, таким як служба у справах дітей. У цьому випадку мова йде про державне опікунство. Служба у справах дітей стає законним представником дитини та має право приймати рішення у всіх сферах її життя, включаючи вибір прийомної сім'ї, школи, медичне забезпечення та інші важливі питання. Якщо йдеться про позбавлення батьківських прав біологічних батьків і влаштування дитини до прийомної сім'ї або до прийомної особи, це називається безстроковим повним піклуванням (§ 33 КСЗ VIII).

Повне піклування є формою догляду за дитиною в прийомній сім'ї, коли дитина тимчасово або тривалий час проживає з прийомними батьками. Прийомна сім'я піклується про дитину в повсякденному житті та забезпечує її основні потреби, такі як житло, харчування та виховання [5, с. 49]. Хоча прийомна сім'я не є законним опікуном, вона повинна щодня піклуватися про дитину та забезпечувати її потреби. Прийомна сім'я не має всіх юридичних повноважень щодо дитини (як опікун), але несе відповідальність за фізичний догляд та виховання. Загальна відповідальність залишається за місцевою службою у справах дітей згідно з § 79 КСЗ VIII (обов'язок щодо надання послуг).

Відповідно до ч. 3 § 37 КСЗ VIII, служба у справах дітей в межах своїх службових обов'язків зобов'язана перевіряти на місці, чи забезпечує прийомна особа виховання, сприятливе для добробуту дитини (так звана контрольна функція). Це передбачає певну прив'язаність вибору служби у справах дітей, яка здійснюватиме опікунство над дитиною, до місця проживання дитини (яке у випадку передачі дитини до прийомної сім'ї зазвичай є місцем проживання цієї сім'ї). Відповідно до ч. 6 § 86 КСЗ VIII передбачено спеціальне правило щодо місцевої юрисдикції при наданні допомоги відповідно до § 27 у поєднанні з § 33 КСЗ VIII. Якщо дитина проживає два роки у прийомній сім'ї і можна припустити, що її перебування там триватиме постійно, відповідальність переходить до місцевого органу, на території якого прийомна особа має постійне місце проживання. Витрати на надання цієї допомоги покриває попередньо відповідальний місцевий орган в рамках свого обов'язку щодо компенсації витрат (§ 89а КСЗ VIII) [6, с. 3].

Відповідальність за розміщення дитини чи підлітка згідно з § 33 КСЗ VIII лежить на службі у справах дітей, яка передала дитину. Оскільки повне піклування є послугою дитячої та молодіжної допомоги (п. 4 ч. 2 § 2 КСЗ VIII), застосовується § 86 КСЗ VIII. Згідно з цим, зазвичай вирішальним є місце постійного проживання батьків (ч. 1 § 86 КСЗ VIII); якщо батьки проживають окремо, важливим є місце проживання того з батьків, хто здійснює батьківські права або з ким дитина проживала до цього моменту (ч. 2 § 86 КСЗ VIII). Крім того, передбачено багато інших варіантів, щоб охопити якомога більше життєвих і сімейних ситуацій [7, с. 79].

З урахуванням змісту положень § 86 КСЗ VIII, якщо обидва батьки позбавлені батьківських прав, відповідальність за дитину покладається на службу у справах дітей в районі, де дитина

останнім часом проживала або де вона фактично перебуває. Якщо дитина не має постійного місця проживання, відповідальність визначається за місцем, де дитина перебувала перед початком надання допомоги. У § 86 ч. 6 КСЗ VIII врегульовано місцеву/територіальну відповідальність у випадках тривалого піклування. Відповідно до цього правила, відповідальність може перейти до іншої служби у справах дітей, якщо піклування триває понад два роки [7, с. 79].

Відповідно до § 86 ч. 6 КСЗ VIII, служба у справах дітей стає відповідальною за дитину, якщо вона проживає два роки у прийомній сім'ї і очікується, що перебування там буде тривалим. Важливо, щоб дитина регулярно жила в сім'ї поза батьківським домом і отримувала там належні умови. Закон не вимагає, щоб за цей період обов'язково надавалась допомога; вирішальним є те, що дитина протягом встановленого періоду проживала у прийомній сім'ї. Це положення враховує зв'язки, які склалися під час перебування дитини. Частина 6 § 86 КСЗ VIII може бути застосована навіть на початку надання допомоги, якщо дитина вже понад два роки проживає у прийомній сім'ї. Тривале перебування дитини передбачається, якщо повернення до біологічних батьків наразі виключене, а прийомна особа готова надати дитині майбутнє з відкритими можливостями. Прогноз щодо тривалості перебування базується на даних, зазначених у плані допомоги та його подальших перевірках.

II. Взаємозв'язок між наявністю батьківської опіки та правом біологічних батьків на участь у житті дитини. При тлумаченні та застосуванні § 1666 Цивільного кодексу Німеччини необхідно враховувати особливий захист, який сім'я користується згідно зі положеннями статті 6 Основного закону.

Перше речення другого абзацу статті 6 Основного закону Німеччини гарантує батькам право на виховання та піклування. Виховання дитини є передусім обов'язком батьків, і це «природне право» не надається державою, а визнається нею як належне. У принципі, батьки мають право без державного втручання самостійно вирішувати, як піклуватися та виховувати своїх дітей, виконуючи свої батьківські обов'язки. Однак щодо дитини її найкращі інтереси мають бути основним критерієм для належності батьківського піклування та виховання [8, с. 567, 569]. Обмеження або позбавлення батьківських прав є найрадикальнішими заходами, які держава може вжити для захисту прав дитини. Відповідне рішення ухвалюється сімейним судом на основі рівня загрози, з урахуванням принципу пропорційності [9, с. 18].

Відповідно до § 1666 BGB, батьків можуть частково або повністю позбавити батьківських прав, якщо їхня поведінка або життєві обставини створюють загрозу для фізичного, психічного чи емоційного добробуту дитини. Це може включати: небезпеку для дитини, нехтування її потребами, зловживання алкоголем або наркотиками батьками, а також недостатній нагляд. У випадку позбавлення батьківських прав це, як правило, тягне за собою такі правові наслідки: 1) батьки втрачають право приймати рішення щодо життя дитини. Позбавлення батьківських прав означає, що відповідна особа втрачає можливість юридично впливати на дитину, більше не може приймати рішення щодо освіти, медичного забезпечення, виховання дитини або місця її проживання; 2) суд призначає опікуна або передає право опіки службі у справах дітей, яка представляє інтереси дитини (ч. 1 § 1773 ЦК Німеччини); 3) служба у справах дітей має право згідно з § 33 КСЗ VIII розмістити дитину в прийомній сім'ї або в іншій відповідній установі для її захисту.

Дагмар Цорн також зазначає, що § 1680 ЦК Німеччини (передача прав опікуна одному з біологічних батьків) не застосовується, якщо батьків повністю позбавлено батьківських прав відповідно до ч. 1 § 1696 ЦК Німеччини. Заходи з довготривалим ефектом повинні регулярно переглядатися (ч. 3 § 1696 ЦК Німеччини), і якщо вони більше не є необхідними, їх потрібно скасувати, що особливо важливо у випадках повного позбавлення батьківських прав [10, с. 245]. Мартін Пробст, аналізуючи рішення Верховного суду Німеччини, зазначає, що повне позбавлення батьківських прав (або їх обмеження) не завжди автоматично означає повну заборону контактів батьків з дитиною. У німецькому законодавстві передбачено, що навіть якщо батьки частково або повністю втрачають батьківські права, їм все ж може бути надано право на особистий контакт з дитиною, якщо це відповідає її інтересам. Відповідно, суд має враховувати положення § 1666 ЦК Німеччини та § 1684 ЦК Німеччини, приймаючи рішення щодо обмеження або заборони контактів батьків з дитиною. Це означає, що батьки, навіть після позбавлення батьківських прав, можуть зберігати право на спілкування з дитиною, якщо це не шкодить її благополуччю [11, с. 130–132].

Цивільне та сімейне право також передбачають можливість того, що батьки, які позбавлені батьківських прав, можуть продовжувати брати участь у житті дитини в певному обсязі [12, с. 26-

27]. Наприклад, суд може залишити певні, обмежені права, такі як право на отримання інформації про стан дитини. Відокремлення дитини від її батьків є найсильнішим втручанням у батьківські права. Згідно зі ч. 3 статті 6 Основного закону, така відокремленість можлива лише в тому випадку, якщо поведінка батьків є настільки серйозною, що становить постійну загрозу для фізичного, психічного чи емоційного добробуту дитини [13, с. 60, 79].

Конституційний суд Німеччини з 2007 року часто займається питаннями допустимих меж втручання в батьківські права. Суд зазначає, що оптимальне забезпечення розвитку дитини не є завданням держави. У своїх рішеннях він підкреслює необхідність збереження балансу між обсягом батьківських прав і захистом інтересів дитини. Йонас Гьольтіг, підсумовуючи позиції суду з цих питань, доходить висновку, що суд частіше ухвалює рішення на користь батьків, говорячи не стільки про необхідність забезпечення добробуту дитини, скільки про відсутність суттєвих ризиків для її добробуту [14].

Також слід враховувати, що поняття «приймна сім'я» охоплює як сім'ї, так і окремих осіб, які на постійній основі виховують і доглядають за однією або кількома дітьми чи підлітками у своєму домогосподарстві. При влаштуванні дітей і підлітків до іншої сім'ї використовується концепція «відкритої» сім'ї, тобто життєві спільноти з різними формами організації, як із власними дітьми, так і без, можуть бути відповідними прийомними особами, за умови, що вони здатні належним чином пристосувати своє виховання до особливих потреб дітей. Важливими є розуміння прийомною сім'єю життєвої ситуації та потреб дитини, а також готовність прийняти «подвійне батьківство». Це вимагає від прийомних батьків тісної співпраці з відповідними фахівцями служби у справах дітей. Крім того, необхідно, щоб прийомні батьки координували свої дії з іншими сторонами, зацікавленими в позитивному розвитку дитини. В інтересах дитини вони повинні бути готові поважати біологічну сім'ю і співпрацювати з нею, щоб забезпечити відповідний контакт між дитиною та її колишньою сім'єю [6, с. 3].

III. Особливості залучення осіб, позбавлених батьківських прав, до процедури планування допомоги. Відповідно до речення 3 ч. 1 § 37 КСЗ VIII, під час перебування дитини в прийомній сім'ї надається супутня консультація та підтримка для сприяння зв'язку дитини з її біологічною сім'єю. Це свідчить про те, що закон підтримує збереження зв'язків дитини з її батьками, навіть якщо дитина знаходиться в прийомній сім'ї.

Сальго Людвіг зазначає, що § 1684 ЦК Німеччини є центральною нормою щодо права на відвідування, але текст цієї норми прямо не застосовується до дітей у прийомних сім'ях. Однак офіційне обґрунтування цього параграфу вказує на те, що право на відвідування також належить батькам стосовно дітей, які перебувають у третіх осіб, таких як прийомні батьки. Вчений підкреслює, що навіть батьки без прав на опіку мають право на відвідування дитини (ч. 1 § 1671 та ч. 2 § 1626а ЦК Німеччини). Обмеження батьківських прав через загрозу добробуту дитини не призводять автоматично до обмежень права на відвідування. Це питання залишається на розсуд сімейного суду (частини 3 та 4 § 1684 ЦК Німеччини) [15, с. 18-19].

Частина 5 § 36 КСЗ VIII підкреслює важливість залучення батьків, які не мають батьківських прав, до процесу планування допомоги, якщо це визнано за доцільне. Основні моменти цієї норми такі: батьки, які не мають прав на опіку (наприклад, коли батьківські права були відібрані), можуть бути залучені до складання плану допомоги, якщо це доцільно у конкретній ситуації. Це забезпечує врахування їхньої точки зору та можливу роль у житті дитини, навіть якщо їхні юридичні повноваження обмежені.

Консультація з планування допомоги є центральним елементом процедури планування допомоги відповідно до КСЗ VIII. На цій зустрічі беруть участь всі зацікавлені сторони, включаючи батьків, представників ювенальної юстиції, соціальних працівників та інших фахівців, щоб обговорити ситуацію дитини та узгодити план допомоги. Згідно з рекомендаціями щодо планування допомоги відповідно до § 36 КСЗ VIII, навіть якщо батьки не мають батьківських прав і їхня участь у процедурі планування допомоги не передбачена законом, все ж слід розглянути можливість їх залучення. Це може бути корисним з соціально-педагогічної точки зору для підтримання зв'язку між батьками та дитиною, а також з огляду на можливе повернення батьківських прав у майбутньому [16, с. 8]. Цю позицію також підтримують науковці [17, с. 10; 18].

Залучення отримувачів послуг, включаючи батьків, які втратили батьківські права, є важливим складником соціальної роботи та процесу планування допомоги. В рамках концепції орієнтації на життєве середовище, яка підкреслює важливість залучення всіх учасників, що впливають на

процес допомоги, батьки, навіть якщо вони втратили батьківські права, мають право брати участь в обговоренні рішень, які стосуються їхніх дітей [19]. Діалог між фахівцями та батьками може допомогти виявити їхні потреби та перспективи, що, в свою чергу, призведе до розробки ефективніших планів допомоги для дітей. Залучення батьків до процесу прийняття рішень є вирішальним для успіху реабілітації та відновлення їхніх сімейних зв'язків, що є головною метою соціальної роботи з дітьми [20, с. 53; 21].

Оскільки допомога при розміщенні дитини в прийомній сім'ї повинна надаватися протягом тривалого часу, вона має бути організована у співпраці кількох фахівців, і має бути складений план допомоги (ч. 2 § 36 КСЗ VIII). Відповідно до ч. 5 § 36 КСЗ VIII, батьки, які не мають батьківських прав, можуть брати участь у складанні та перевірці плану допомоги. Рішення про те, чи, як і в якому обсязі відбуватиметься така участь, повинно прийматися з урахуванням волі та інтересів дитини, а також осіб, які мають опікунські права.

Відповідно до § 18 КСЗ VIII, соціальні служби зобов'язані пропонувати консультації з питань контактів, проте не мають права самостійно вирішувати про обмеження чи виключення таких контактів. Організація контактів повинна бути частиною планування допомоги, при цьому юридичні вимоги біологічних батьків мають відповідати чутливим потребам дітей і новим зв'язкам у рамках тривалої опіки. У разі конфліктів між вимогами біологічних батьків і менш шкідливою альтернативою для дитини, слід звернутися до сімейного суду. Співпраця з біологічними батьками не повинна означати безмежну лояльність до них, особливо якщо це шкодить дитині. Важливо, щоб прийомні батьки були лояльні до дітей та захищали їх від шкідливих вимог. Планування допомоги повинно бути спрямоване на забезпечення стабільного середовища для дітей, щоб уникнути подальших розривів у стосунках та госпіталізацій [22, с. 180].

Це також відображається в актах правозастосування. У постанові Вищого суду земель Карлсруе від 06.05.2013 зазначено, що при призначенні третьої особи опікуном слід особливо звертати увагу на те, як це вплине на можливість дитини підтримувати контакт зі своєю біологічною родиною [23]. Судова практика також виходить з того, що при прийнятті рішення про позбавлення батьківських прав і передачу опіки іншій особі суди повинні враховувати особливості конкретного випадку, поважати інтереси біологічних батьків, а також їхню позицію та особистість, при цьому ставлячи інтереси дитини на перше місце. Позбавлення батьківських прав не призводить автоматично до обмеження особистого контакту. Відповідно до ч. 4 § 1684 ЦК Німеччини, таке обмеження в окремих випадках дозволено для забезпечення безпеки дитини. Такий же висновок також було зроблено в постанові Федерального Верховного суду Німеччини від 21.09.2022 [24].

Висновки. Німецькі органи, такі як Югентамт, мають широкі повноваження щодо забезпечення благополуччя дітей, включаючи можливість вилучення дитини з сім'ї без судового рішення у разі загрози її безпеці. Це викликає певні розбіжності у порівнянні з українськими нормами, де втручання органів опіки є крайнім заходом і батьківські права захищаються сильніше. Югентамт у Німеччині має право встановлювати опіку над дітьми, якщо батьків було позбавлено прав. Це включає прийняття рішень щодо медичного обслуговування, освіти та інших сфер життя дитини. Прийомні сім'ї, що приймають на себе повне піклування, хоча і не мають усіх юридичних прав опікуна, забезпечують щоденний догляд за дитиною. Законодавство Німеччини також передбачає контроль з боку органів щодо умов, у яких виховується дитина, зокрема через перевірки прийомних сімей.

Питання про взаємозв'язок між батьківськими правами та правом на участь біологічних батьків у житті дитини залишається актуальним. Німецьке законодавство дозволяє батькам, навіть після позбавлення прав, зберігати право на особистий контакт з дитиною, якщо це відповідає її інтересам. Суд може переглядати заходи з обмеження або позбавлення прав, а також залишити батькам деякі обмежені права, наприклад, право на інформацію про стан дитини.

Особлива увага приділяється збереженню зв'язку дитини з її біологічною сім'єю навіть у разі перебування у прийомній сім'ї. Законодавство Німеччини підтримує і заохочує такий контакт, що допомагає дитині зберігати зв'язок із батьками, хоча це питання часто вирішується за участі суду та залежить від конкретної ситуації. Таким чином, німецька модель захисту прав дитини передбачає активне втручання держави для забезпечення її благополуччя, що відрізняється від української системи, де акцент робиться на захисті батьківських прав. Подальші аспекти досліджень також передбачають встановлення особливостей процедури планування допомоги дітям, які перебувають у прийомних сім'ях Німеччини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фролов Б. Українці масово їдуть із Німеччини: на те є важлива причина, – Євростат. УНІАН (2024, 12 вересня). URL: <http://surl.li/prgbwv> (дата звернення: 14.10.2024).
2. Сімейний кодекс України: Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. Ст. 135.
3. Bürgerliches Gesetzbuch. URL: <http://surl.li/osoegf> (дата звернення: 16.09.2024).
4. Sozialgesetzbuch. Achtes Buch (VIII). Kinder- und Jugendhilfe. URL: <http://surl.li/ldmdst> (дата звернення: 16.09.2024).
5. Kufner M., Schönecker L. Die Entscheidung für die Unterbringung eines Kindes in einer Pflegefamilie. *Pflegekinderhilfe* : Handbuch / Kindler H., Helming E., Meysen T., Jurczyk K. (Hrsg.). München: Deutsches Jugendinstitut e.V., 2010. S. 48–99.
6. Sächsisches Landesjugendamt. Empfehlung zur Ausgestaltung der Hilfe zur Erziehung in einer anderen Familie – § 33 SGB VIII (Vollzeitpflege). Verabschiedet vom Landesjugendhilfeausschuss am 06.09.2007. Beschluss 11/2007 LJHA, 2007.
7. Kufner M. Örtliche Zuständigkeit und Kostenerstattung bei Dauerpflegeverhältnissen (§ 86 Abs. 6 SGB VIII). *Pflegekinderhilfe* : Handbuch / Kindler H., Helming E., Meysen T., Jurczyk K. (Hrsg.). München: Deutsches Jugendinstitut e.V., 2010. S. 79–88.
8. Bundesverfassungsgericht. 1 BvR 188/80 (17. Februar 1982). 1982.
9. Groh E.-M. Die psychische Belastung bei Pflegekindern: Vorhersage ihrer posttraumatischen Symptomatik und Adaption eines neuen Instruments zur Erfassung ihrer allgemeinen psychischen Belastung. Ludwig-Maximilians-Universität München; 2010. URL: http://edoc.ub.uni-muenchen.de/12333/1/Groh_Eva-Maria_G.pdf (дата звернення: 22.09.2024).
10. Zorn D. Das Recht der elterlichen Sorge: Voraussetzungen, Inhalt und Schranken. 3. verb. Aufl. Berlin, 2011.
11. Probst M. Voraussetzungen einer Kindeswohlgefährdung. *Juristische Rundschau*. 2024. № 3. S. 130–139. Doi: 10.1515/juru-2023-2047.
12. Mecke C., Scheiwe K. Gemeinsame Elternverantwortung: Eine rechtsvergleichende Studie zu Grundfragen und Problemen beim Elternkonflikt getrennt lebender Eltern. Göttingen: Universitätsverlag Göttingen, 2018. Doi: 10.17875/gup2018-1100.
13. Bundesverfassungsgericht. 1 BvR 2006/98 (22. August 2000). 2000.
14. Höltig J. Das Verhältnis von Elternrecht und Kindeswohl in der neueren Rechtsprechung des Bundesverfassungsgerichts: Eine Analyse vor dem Hintergrund des Beschlusses des Bundesverfassungsgerichts vom 21. Juli 2022 zur verpflichtenden Masernschutzimpfung gem. § 20 Abs. 8 und 9 IfSG. Parlamentarischer Beratungs- und Gutachterdienst des Landtags Nordrhein-Westfalen, 2023.
15. Salgo L. Gesetzliche Regelungen des Umgangs und deren kindergerechte Umsetzung in der Praxis des Pflegekinderwesens. 3. *Jahrbuch des Pflegekinderwesens. Kontakte zwischen Pflegekind und Herkunftsfamilie* / Stiftung zum Wohle des Pflegekindes (Hrsg.). Idstein, 2004. S. 17–48.
16. Landesjugendhilfeausschuss. Empfehlungen zur Hilfeplanung nach § 36 SGB VIII: Beschluss des Landesjugendhilfeausschusses vom 2. Juli 2007. Landesamt für Soziales, Jugend und Versorgung des Landes Rheinland-Pfalz, Mainz, 2007.
17. Gerstner K. Umgangsrecht aus systemischer Sicht der Jugendhilfe. Eine quantitative Erhebung. 1. Aufl. Hamburg, 2008.
18. Hanchi E. Systemische Beratung im Zwangskontext in der Arbeit des Allgemeinen Sozialen Dienstes des Jugendamtes. *Kontext*. 2016. № 47(2). S. 142–158. Doi: 10.13109/kont.2016.47.2.142.
19. Thiersch H. Soziale Arbeit und Lebensweltorientierung: Handlungskompetenz und Arbeitsfelder: Gesammelte Aufsätze. Weinheim & Basel, 2015.
20. Harstick I., Wilke K. Dialogische Prozesse in der Sozialen Arbeit. Leverkusen, 2022.
21. Demski J. Partizipation in der Hilfeplanung. Böllert K. (Hrsg.). *Hilfeplangespräche in der Sozialpädagogischen Familienhilfe. Soziale Arbeit als Wohlfahrtsproduktion*. Wiesbaden: Springer VS. 2023. S. 95–159. doi: 10.1007/978-3-658-41402-3_4.
22. Diouani M. Von der Norm zum Einzelfall – Notwendige Konsequenzen für die Umgangspraxis im Pflegekinderwesen. 3. *Jahrbuch des Pflegekinderwesens. Kontakte zwischen Pflegekind und Herkunftsfamilie* / Stiftung zum Wohle des Pflegekindes (Hrsg.). Idstein, 2004. S. 171–187.
23. Oberlandesgericht Karlsruhe. Beschluss vom 6. Mai 2013 - 5 WF 170/12, 2013.
24. Bundesgerichtshof. Beschluss des XII. Zivilsenats XII ZB 150/19 (21. September 2022), 2022.